

DE UTRECHTSE WERKWIJZE VOOR ONGEDOCUMENTEERDEN

Achtergrondinformatie t.b.v. Raadsinformatieavond 17 april 2024

In Utrecht verblijven zo'n 3.000 tot 5.000 ongedocumenteerde mensen. Dit zijn mensen zonder geldig Nederlands paspoort of verblijfsvergunning. Het precieze aantal is lastig in te schatten, omdat het grootste deel van deze mensen buiten het zicht van de instanties leeft, vaak uit angst om opgepakt of uitgezet te worden. Deze mensen verblijven bij vrienden, of huren ergens woonruimte en voorzien in hun levensonderhoud met behulp van familie/vrienden of met zwart werk. Ze kunnen of mogen niet gebruik maken van opvang in een asielzoekerscentrum.

Binnen deze grote groep is er een kleinere groep ongedocumenteerde mensen die te kwetsbaar is om op deze manier te overleven. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om mensen met fysieke en/of psychische problemen, om vrouwen en kinderen, of om mensen die geen netwerk hebben waar ze (veilig) terecht kunnen.

Voor deze kwetsbare groep hebben de gemeente Utrecht en een aantal maatschappelijke organisaties gezamenlijk een sluitende keten van zorg en opvang ontwikkeld.

Deze keten is opgebouwd vanuit de vraag:

Wat hebben ongedocumenteerden (minimaal) nodig om op een menswaardige manier te kunnen leven en aan een betere toekomst te werken?

Daarbij gaat het om basale zaken, zoals:

- een veilig dak boven je hoofd
- geld voor primaire levensbehoeften, zoals eten, verzorgingsproducten, etc.
- toegang tot medische zorg
- inzicht in en deskundige begeleiding bij welke mogelijkheden er voor jou zijn voor een bestendige/zelfstandige toekomst en hulp om daaraan te werken

Voor een kansrijke aanpak moet aan al deze voorwaarden voldaan zijn. Je kan niet werken aan je toekomst als je letterlijk op straat staat, geen eten hebt of te veel belemmerd wordt door fysieke of mentale klachten.

Bouwstenen voor maatwerk

We hebben dat vertaald in een drietal bouwstenen:

- juridische begeleiding

- 24-uurs opvang en begeleiding op andere levensgebieden (waaronder fysieke en mentale gezondheid)
- dagopvang en activering

Van welke bouwstenen een ongedocumenteerde gebruik maakt, verschilt per persoon. Dé ongedocumenteerde bestaat namelijk niet.

Deze groep mensen is zeer uiteenlopend, op vrijwel alle fronten: achtergrond, leeftijd, geslacht, fysieke en mentale gezondheid, netwerk, zelfstandigheid, etcetera. Daarom wordt per persoon gekeken wat iemand nodig heeft. Daarbij hanteren we de stelregel: zoveel als nodig, zo weinig als kan. Iemand die een veilige slaappleaats heeft in zijn eigen netwerk, hoeft bijvoorbeeld geen gebruik te maken van een bed in een opvanghuis. Maar heeft wellicht wel juridische begeleiding of medische zorg nodig.

Ook binnen de bouwstenen hebben we variatie aangebracht: zo variëren de opvangmogelijkheden van zelfstandige, gedeelde woonunits met ambulante begeleiding (voor mensen die weinig begeleiding nodig hebben) tot opvangplekken met 24-uurs begeleiding waar kwetsbaardere cliënten veilig kunnen wonen. In het bijgevoegde schema is weergegeven welke organisatie welke bouwstenen biedt en voor welke subdoelgroepen zij een passend aanbod hebben.

Tenslotte is er variatie in de duur van het traject. Hoe lang mensen gebruik moeten maken van één of meerdere bouwstenen verschilt per persoon. Sommige mensen kunnen na een kort duwtje in de rug weer verder, sommige situaties zijn zo complex dat er langer hulp nodig is. Ook hierbij leveren we maatwerk: zo kort als mogelijk, zo lang als nodig.

Een succesvolle aanpak

Dat deze aanpak werkt, blijkt onder andere uit de evaluaties van de pilot Landelijke Vreemdelingen Voorziening (LVV), waaronder onze organisaties vallen. Zo blijkt uit de evalueatie van deze pilot¹, dat in Utrecht voor 80% van de ongedocumenteerden die gedurende de pilot-periode opgevangen en begeleid werd een duurzame oplossing (verblijfsvergunning of terugkeer) of een semi-duurzame oplossing (bijv. een herhaald

¹ De landelijke pilot LVV liep van 2018 tot medio 2022. De evalueatie, uitgevoerd door Regioplan is gepresenteerd op 19 oktober 2022.

asielverzoek) gerealiseerd is. Van de in deze periode afgeronde herhaalde asielverzoeken resulteerde 96% alsnog in een verblijfsvergunning.

Deze resultaten zijn significant positiever dan in andere steden. De onderzoekers wijten dit onder andere aan de intensieve persoonlijke begeleiding op maat die in Utrecht geboden wordt, zonder vooraf vastgestelde strikte termijnen. Deze werkwijze biedt de ruimte om vertrouwen op te bouwen, wat cruciaal is bij het werken met deze kwetsbare doelgroep.

Naast effecten wat betreft duurzame uitstroom, blijkt dat de opvang en begeleiding van ongedocumenteerden ook bredere maatschappelijke effecten heeft. Zo is er meer zicht gekomen op de problematiek van deze doelgroep, is het welzijn van ongedocumenteerden verbeterd, zijn ze beter op de hoogte van hun eigen positie (waardoor ze meer weerbaar zijn tegen uitbuiting) en is de toeleiding naar zorg verbeterd. Ten slotte slapen door de opvang minder ongedocumenteerden op straat, wat leidt tot betere openbare orde en veiligheid.

We screenen via een gezamenlijk Aanmeldloket 'aan de voordeur' of mensen daadwerkelijk tot onze doelgroep behoren. Een onderdeel daarvan is de screening op binding met de regio Utrecht. Zo slagen we erin te voorkomen dat het Utrechts succes een aanzuigende werking heeft.

Samenwerking binnen de keten

Dat het geheel meer is dan de som der delen, geldt zeker voor de Utrechtse werkwijze. Er is veel en goed contact tussen de organisaties onderling en met de gemeente. Dat doen we op individueel niveau: Wat heeft een specifieke cliënt nodig? Waar zien we mogelijkheden? Waar is hij/zij het best op zijn plek?

Maar ook op organisatorisch en beleidsmatig niveau trekken we nauw met elkaar op. Want we hebben elkaar nodig in onze keten. Als een van de bouwstenen wegvalt, heeft dat direct consequenties voor de anderen. Alleen samen kunnen we een solide keten vormen voor deze kwetsbare doelgroep.

Dat is ook de reden dat we, nu onze overheidsfinanciering in gevaar dreigt te komen, gezamenlijk optrekken om onze succesvolle Utrechtse werkwijze te behouden en ervoor te zorgen dat de groep kwetsbare ongedocumenteerden de hulp krijgt die ze nodig heeft.

Schematische weergave bouwstenen Utrechtse werkwijze voor ongedocumenteerden

	1e lijn	2e lijn
 <p>Screening</p>	<p>Aanmeldloket (samenwerking Tussenvoorziening, Toevlucht, Vluchtelingenwerk en STIL)</p> <ul style="list-style-type: none"> • screening van aangemelde ongedocumenteerden (voldoen ze aan de voorwaarden voor opvang/begeleiding in Utrecht, wat is er nodig en mogelijk?) • circa 200 personen per jaar 	
 <p>Opvang & Begeleiding</p>	<p>De Toevlucht (Leger des Heils)</p> <ul style="list-style-type: none"> • 24-uurs opvang • begeleiding (excl. juridisch) • ongedocumenteerde mannen • 24 plaatsen 	<p>SNDVU</p> <ul style="list-style-type: none"> • 24-uurs opvang • ambulante begeleiding (incl. juridisch) • ongedocumenteerde mannen vrouwen en gezinnen • 100 plaatsen
	<p>Weerdsingel (Tussenvoorziening)</p> <ul style="list-style-type: none"> • 24-uurs opvang & begeleiding • ongedocumenteerde vrouwen en gezinnen • 20 plaatsen voor mannen, 1 noodkamer, 5 tot plaatsen voor vrouwen/ gezinnen 	<p>Seguro (incl. Fanga Musow)</p> <ul style="list-style-type: none"> • 24-uurs opvang • ambulante begeleiding (incl. juridisch) • ongedocumenteerde mannen, vrouwen en gezinnen • 12 plaatsen voor mannen, 5 plaatsen voor vrouwen met max. 7 kinderen
		<p>Huize Agnes</p> <ul style="list-style-type: none"> • 24-uurs opvang • intensieve begeleiding (excl. juridisch) • ongedocumenteerde vrouwen en gezinnen • 13 plaatsen voor vrouwen + circa 15 voor kinderen
 <p>Juridische begeleiding</p>	<p>STIL</p> <ul style="list-style-type: none"> • juridische begeleiding aan ongedocumenteerden die geen nachtopvang hebben en aan de bewoners van de Weerdsingel en van Huize Agnes • medische spreekuur voor ongedocumenteerden & vergoeding medische kosten • verstrekken leefgeld, derdengelden, kleding, Rode Kruis bonnen en zelfzorgproducten • begeleiding naar particuliere opvang (62 plekken in gastgezinnen) 	
	<p>Vluchtelingenwerk</p> <ul style="list-style-type: none"> • juridische begeleiding aan de mannen die in de Toevlucht verblijven en in de Weerdsingel 1e lijn. • juridische begeleiding aan ex- minderjarige asielzoekers die bij Huize Agnes verblijven en in de SNDVU. 	

Dagopvang & Activering

Villa Vrede

- dagopvang voor ongedocumenteerden
- maaltijden, dagbestedingsactiviteiten en activiteiten die gericht zijn op persoonlijke activering

Ubuntuhuis

- dagopvang voor daklozen, waaronder ongedocumenteerden
- maaltijden, dagbestedingsactiviteiten en activiteiten die gericht zijn op persoonlijke activering en (collectieve) culturele deelname